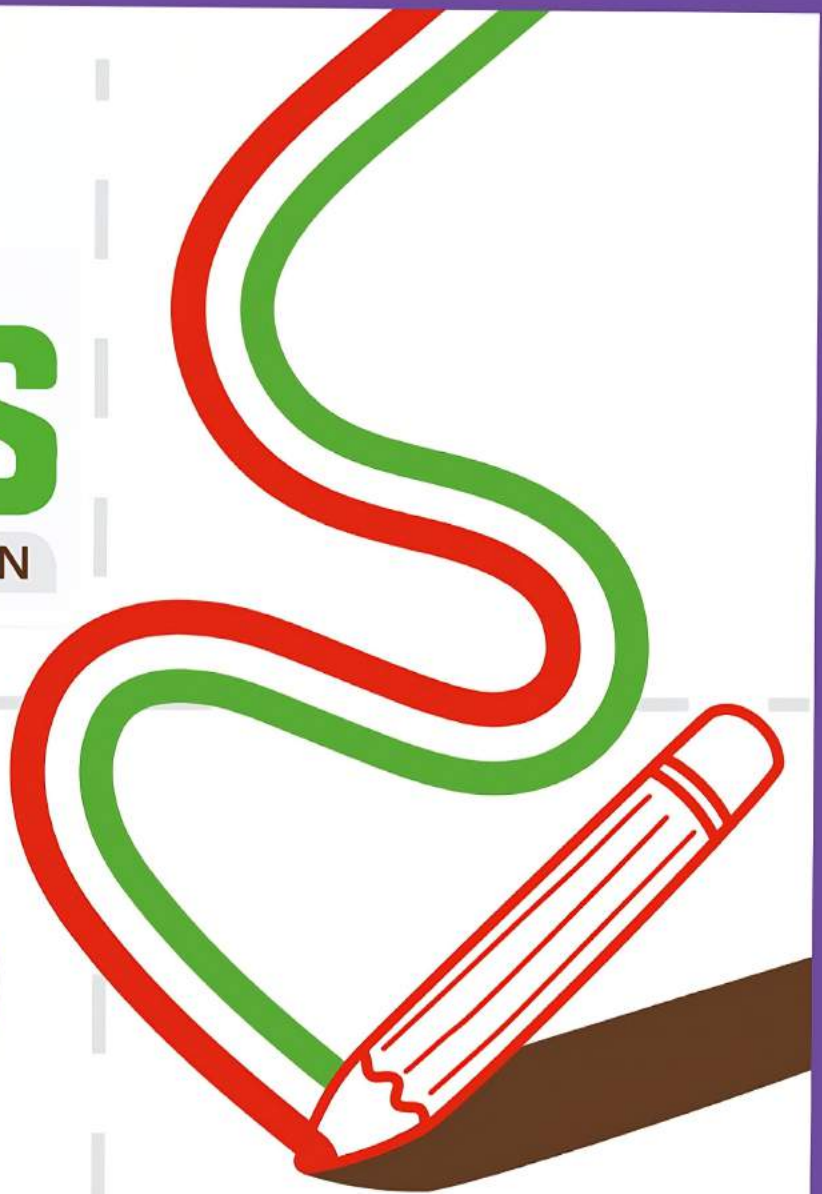

OVER DWARS

GROENLINKSE JONGEREN

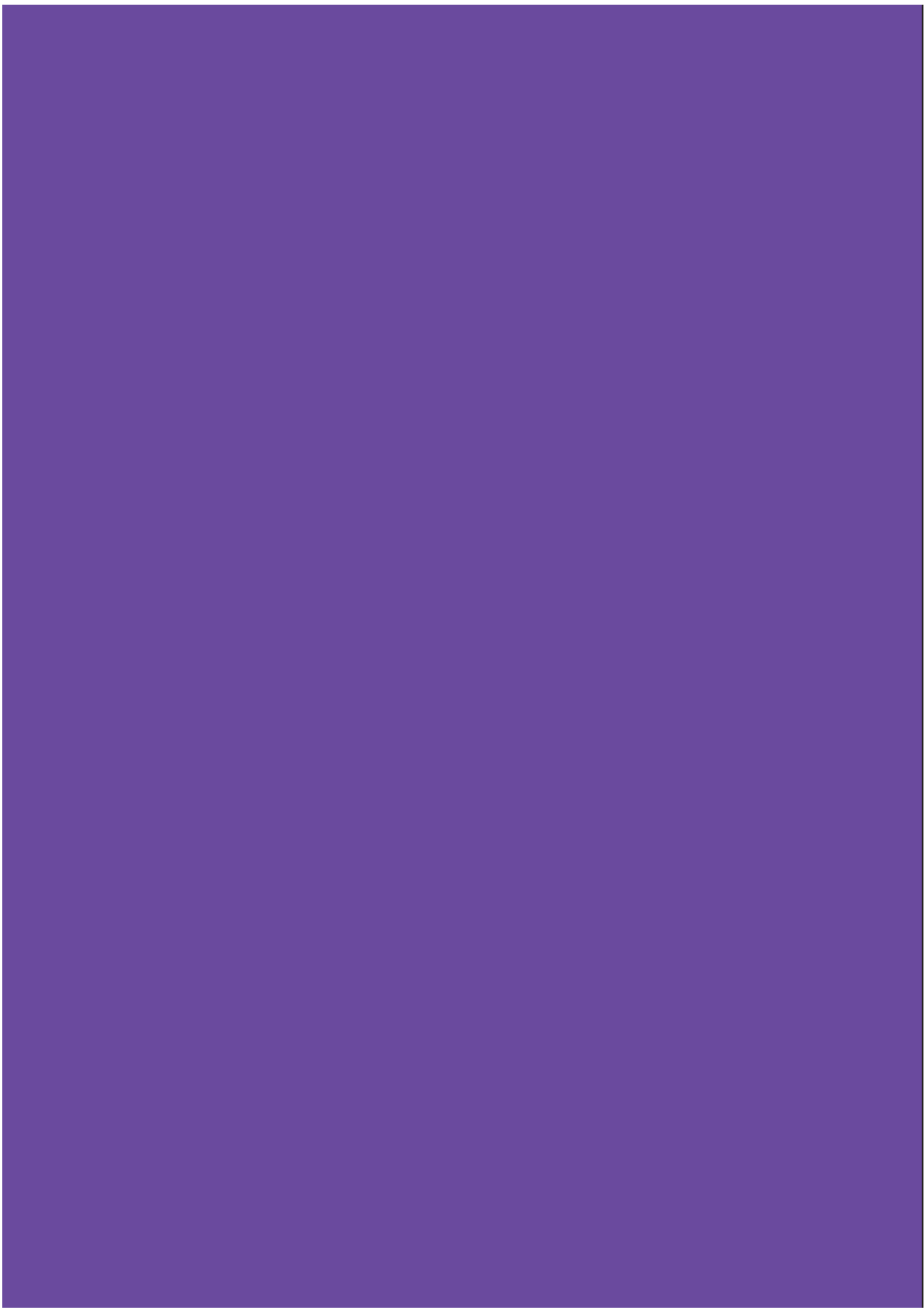
6 commissieartikelen,
puzzels en veel meer!

- Nederland is een budget-democratie
- Is Forum fascistisch?
- Een partijverbod: kan dat?

**THEMA
DEMOCRATIE**

Themanummer OverDWARS: Democratie | Zomercongres 10 en 11 juni 2023

INHOUDSOPGAVE

- 5 **Voorwoord**
- 6 **Kruiswoordpuzzel!**
- 7 **Begin van het dossier**
- 8 Hendrik: **Een partijverbod: wanneer kan het en is het wenselijk?**
- 10 Rick: **Fascisme moet je doodknuffelen**
- 12 Manuela: **Nederland is een budgetdemocratie**
- 14 **Maak je eigen protestbord!**
- 15 **Bingo!**
- 16 Rik (Commissie Onderwijs): **Stemrecht op de middelbare school**
- 18 David (Commissie Zorg & Welzijn): **Nederland moet ook harddrugs legaliseren en reguleren**
- 20 Douwe en Wessel (Commissie Economie): **Fuck gokken**
- 22 Nina (Commissie Natuur, Milieu & Landbouw): **Ga eens met een hert om tafel**
- 24 Mats (Commissie Internationaal): **Pacifisme vs. Anti-Imperialisme?**
- 26 Jasper (Commissie Privacy & Technologie): **Ai, AI**
- 28 Bram (Commissie Privacy & Technologie): **AI creatie**
- 29 **Woordzoeker!**
- 30 **Hoe romatisch ben jij?**
- 32 **Nawoord**
- 33 **Colofon**

VOORWOORD

Lieve DWARSer,

Voor je ligt een OverDWARS-magazine (het ledenmagazine van DWARS) met als thema 'democratie': een cadeautje voor jullie. De redactie heeft de afgelopen maanden hard gewerkt aan dit magazine, geprint op gerecycled papier. We vragen jullie om het blad te delen met de andere aanwezige leden op het Zomercongres. Heb je een artikel uit, geef het dan even door aan de persoon naast je! Zo kan iedereen meegenieten van de maar liefst negen artikelen. En schrijf vooral alle puzzelpagina's samen vol. Mocht je niet alles uitgelezen krijgen op het congres, en geen exemplaar hebben kunnen bemachtigen, vrees niet! Een online-versie verschijnt binnenkort op de website van OverDWARS.

De eerste drie artikelen van het magazine zijn geschreven door de redactie, de rest door leden van zes inhoudelijke commissies. De redactie is erg trots op de diverse artikelen die in het magazine staan.

Hoewel het thema van de bundel democratie is, was het voor de commissies niet verplicht om zich hieraan te houden. Sommige commissies hebben er dus wel voor gekozen om te schrijven over democratie, andere niet.

We wensen iedereen veel leesplezier, en een fijn congres!

Groetjes van de redactie

DE GROTE OVERDWARS WOORDZOEKER OVER DWARS

B	N	Z	I	D	N	A	L	E	E	Z	T	N	A	B	A	R	B
L	J	T	A	L	A	G	S	W	G	W	E	Z	R	G	H	N	E
E	I	H	U	U	T	R	E	C	H	T	B	F	E	E	D	A	G
I	L	O	I	Y	O	C	Y	U	S	S	J	I	C	M	N	L	F
D	R	I	P	H	K	G	S	F	R	P	R	S	H	E	A	S	S
E	E	M	N	S	H	C	N	A	T	U	U	R	T	E	L	Y	W
N	B	U	D	C	Y	W	A	B	Q	U	I	T	U	N	R	R	N
H	C	C	E	M	L	P	O	G	P	O	G	B	A	T	E	F	T
A	F	O	E	N	X	U	B	E	G	T	Y	R	A	E	D	X	G
A	J	N	U	D	L	S	S	R	T	T	O	U	R	R	L	H	R
G	M	G	I	O	O	E	O	I	G	U	T	S	D	A	E	J	U
L	M	R	F	C	E	N	X	Y	E	R	T	S	I	A	G	W	B
A	Q	E	R	S	I	M	D	K	R	G	F	E	G	D	P	K	M
N	C	S	I	N	A	J	F	D	T	X	F	L	H	E	U	W	I
D	I	E	G	L	U	H	N	E	O	R	G	G	E	Q	H	I	L
E	O	E	S	R	A	W	D	R	E	U	O	Z	I	D	O	O	R
N	N	M	Y	M	A	D	R	E	T	S	M	A	D	N	U	Y	U
D	N	O	M	N	J	I	R	M	A	D	R	E	T	T	O	R	Y

AMSTERDAM
BERLIJN
BRABANT ZEELAND
BRUSSEL
CONGRES
FRYSLAN
GALA
GELDERLAND

GEMEENTERAAD
GROEN
GRONINGEN
GRUTTO
INCLUSIE
LEIDEN HAAGLANDEN
LIMBURG

NATUUR
OVERDWARS
PAARS
RECHTVAARDIGHEID
ROOD
ROTTERDAM RIJMOND
UTRECHT

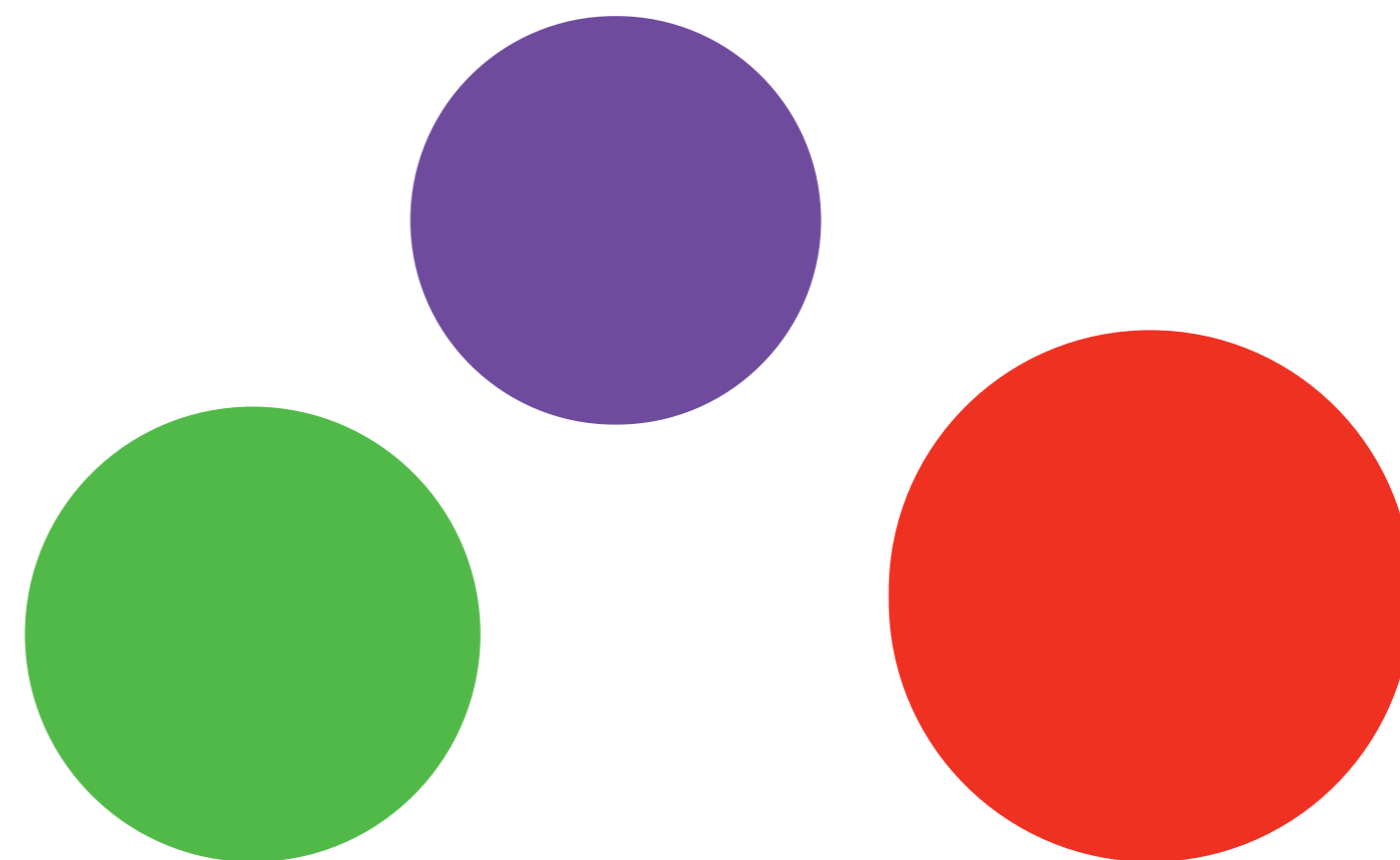
'DEMOCRATIE IS NIET PERFECT...

...maar het is de minst slechte regeringsvorm'. Dat zei de oorlogspremier van het Verenigd Koninkrijk Winston Churchill ooit. Niet dat we de koloniaal-ingestelde Churchill als ultieme held van de democratie moeten opwerpen. Maar soms had hij wel iets zinnigs te zeggen. Zo was hij een grote bewonderaar van de speeches van Perikles en Demosthenes, politici van de allereerste Atheense democratie.

Als we iets geleerd hebben sinds de tijd van de oude Grieken, is het dat democratie breekbaar en niet vanzelfsprekend is. De Atheense democratie werd uiteindelijk vervangen door alleenheersers, maar inspireerde revolutionaire denkers wel om eeuwen later zelf op te staan voor het idee van een volksregering. Zo ook in Nederland in 1795: de Bataafse Republiek wist van ons land kort een democratie zonder koning te maken, waarin alle mannen boven de twintig (indirect) voor een paar jaren mochten stemmen. Ook in de negentiende en twintigste eeuw was er keer op keer veel politieke moed voor nodig om de democratie weer van de grond te krijgen, in stand te houden, en om die uit te breiden zodat ook vrouwen stemrecht kregen. En tijdens de Tweede Wereldoorlog heeft Nederland ervaren hoe het is om democratie abrupt afgepakt te zien worden.

Ook vandaag de dag is de kwetsbaarheid van de democratie zichtbaar. Leden van FvD laten zich zonder pardon inspireren door nazi-ideologen, politici en journalisten worden vaker bedreigd, en een tiran probeert aan de rand van Europa de democratisch gekozen regering in Oekraïne op haar knieën te dwingen. Net als degenen die voor ons kwamen, moeten democraten nu opstaan om de minst slechte regeringsvorm te verdedigen. Daarover gaan de eerste drie artikelen, geschreven door de OverDWARS redactie.

- Rick Timmermans, hoofdredacteur OverDWARS

EEN PARTIJVERBOD:

Op 22 december 2022 heeft het kabinet het voorstel van de Wet op de politieke partijen gepubliceerd. Dit wetsvoorstel regelt onder andere de financiering, organisatie en transparantie van politieke partijen. In dit stuk focus ik op artikel 86 van het voorstel. Dit artikel maakt het mogelijk dat de Hoge Raad (de hoogste Nederlandse rechter) een partij kan verbieden en ontbinden.

Door: Hendrik Boven - redactielid OverDWARs

Dit is geen revolutie, het is nu namelijk ook al mogelijk om een partij te verbieden. Er bestaat al een algemene bepaling die het mogelijk maakt om bijvoorbeeld bedrijven, verenigingen of stichtingen te verbieden. Maar dit is dus een algemene bepaling; het kabinet vindt – en wat mij betreft terecht – dat er een specifieke grondslag moet komen voor een partijverbod die rekening houdt met de speciale positie van politieke partijen in onze parlementaire democratie.

WANNEER KAN EEN PARTIJ VERBODEN WORDEN?

Wat bepaalt het wetsvoorstel? Wanneer kan worden overgegaan tot een partijverbod? Volgens het wetsvoorstel kan een partij verboden en ontbonden worden “indien de partij door haar doelstelling of werkzaamheden een daadwerkelijke en ernstige bedreiging vormt voor één of meer grondbeginselen van de democratische rechtsstaat.” Dit klinkt op het eerste gezicht misschien simpel en voor de hand liggend, maar dat is het niet. Deze eis is namelijk erg open en vaag, wanneer is sprake van een daadwerkelijke en ernstige bedreiging? En wat zijn de grondbeginselen van de democratische rechtsstaat?

DE GRONDBEGINSELEN VAN DE RECHTSSTAAT

Dit deel is gelukkig niet erg ingewikkeld, verderop in het wetsartikel worden namelijk vijf fundamentele grondbeginselen genoemd:

- Periodieke, vrije en geheime verkiezingen
- Democratische besluitvorming
- Grondrechten
- Scheiding van machten (de wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende macht)
- Onafhankelijke en onpartijdige rechtspraak

8

Maar ik kan het nog wel een beetje moeilijker maken: deze lijst is namelijk niet compleet. De rechter kan ook andere fundamentele grondbeginselen van de democratische rechtsstaat formuleren. Deze lijst geeft echter wel de belangrijkste waarden weer.

EEN DAADWERKELIJKE EN ERNSTIGE BEDREIGING

Nu het lastigste gedeelte: wanneer is sprake van een daadwerkelijke en ernstige bedreiging? Hiervoor moet naar uitspraken van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens (hierna EHRM) gekeken worden. In een aantal gevallen is een partijverbod namelijk aangevochten tot aan het EHRM. Hierdoor heeft het Hof eisen gesteld aan partijverboden waar ook Nederland aan moet voldoen (dit recht gaat voor op het Nederlandse recht). Ik zal deze toelichten.

De uitspraak die de eisen voor een partijverbod het beste uiteenzet is het Refah Partisi-arrest. In de uitspraak geeft het EHRM drie algemene voorwaarden:

1. Het is bij wet voorzien
2. Het dient een legitiem doel
3. Het is noodzakelijk in een democratische samenleving

Aan de eerste twee voorwaarden is snel voldaan, deze vereisen namelijk dat er een wettelijke basis is voor een partijverbod en dat het verbod gegrond is op gerechtvaardigde doelen, bijvoorbeeld de bescherming van de democratische rechtsstaat.

WANNEER KAN HET EN IS HET WENSELIJK?

Voor de laatste voorwaarde geldt dat een verbod noodzakelijk is in een democratische samenleving als de partij oproept tot geweld, als de partij beleid naar voren brengt dat in strijd is met democratische waarden of als de partij beleid naar voren brengt dat gericht is op het opheffen van de democratie en van fundamentele rechten en vrijheden. Het moet daarbij wel aantoonbaar zijn dat het gevaar voor de democratie voldoende dreigend is. Dit is bijvoorbeeld het geval als een antidemocratische partij veel invloed heeft of kan gaan hebben op beleid of als een partij de democratie met geweld wil omverwerpen. Kortom, een verbod is geoorloofd als een partij oproept tot geweld of de democratie, ofwel bepaalde fundamentele grondrechten wil afschaffen.

IS HET WENSELIJK OM EEN PARTIJ TE KUNNEN VERBIEDEN?

Nu het hopelijk duidelijk is wat de juridische mogelijkheden zijn voor het verbieden van een partij, wil ik ingaan op de wenselijkheid en de mogelijke gevaren van een partijverbod.

Vooropgesteld: ik ben voorstander van de mogelijkheid en vind het wetsvoorstel een goede stap richting een weerbare democratie. Het is namelijk noodzakelijk om hard op te treden tegen autoritaire en fascistische partijen om onze democratie, fundamentele grondrechten en vrijheid te beschermen. Het kan voorkomen dat deze partijen een podium hebben waar ze de haat tegen minderheden kunnen aanwakkeren, waar ze antidemocratische ideeën kunnen verspreiden en waar ze welbewust kwaadaardige desinformatie kunnen verkondigen.

Echter, het verbieden van een politieke partij moet een uiterst redmiddel zijn en erg terughoudend toegepast worden. Het is namelijk een dunne lijn tussen het beschermen van de democratische rechtsstaat en het ondermijnen daarvan. Als te snel overgegaan wordt op het verbieden van een partij kan het snel een middel worden om

de status quo te behouden en alles daarbuiten de mond te snoeren, terwijl de pluriformiteit van ideeën en opvattingen de kern is van democratie.

De dunne lijn tussen bescherming en ondermijning van de democratische rechtsstaat moet dus bewaakt worden. Ik denk dat het voorstel dat er nu ligt, in samenhang met de eisen van het EHRM, de balans goed weet te vinden. Aan de ene kant worden antidemocratische en anti-rechtsstatelijke partijen geweerd, maar aan de andere kant wordt het ook als uiterst redmiddel gebruikt, als geen andere sanctie werkt.

Kortom, het wetsvoorstel dat er nu ligt, is wat mij betreft een goed middel voor de bescherming van onze democratische rechtsstaat en tegen het autoritarisme en fascisme, wat nóóit voeten aan de grond moet en mag krijgen binnen de Tweede Kamer.

9

FASCISME MOET JE DOODKNUFFELEN

Op 16 april kwam een klein groepje transhaters bij elkaar in Rotterdam om een drag queen-voorleesmiddag te verstoren. De voorleesmiddag kon toch doorgaan, omdat een waar leger aan tegendemonstranten met regenboogvlaggen de fascistische transhaters compleet overstemden. In tijden waarin neofascisten het politieke midden langzaam naar rechts verplaatsten, is dat de enige oplossing om extreemrechts en fascisme in Nederland tegen te gaan: in plaats van het vermijden en doodzwijgen, moet het benoemd worden, zodat het vervolgens keihard doodgeknuffeld kan worden.

Door: Rick Timmermans - hoofdredacteur OverDWARS

TEGEN DE DEMOCRATIE

Antidemocratische ideeën en bewegingen lijken in Nederland de afgelopen tijd te zijn toegenomen. Niet alleen worden ministers en parlementsleden regelmatig thuis opgezocht of online bedreigd, maar vorig jaar werd ook voor het eerst in ruim 80 jaar weer een Prinsenvlag – een symbool van o.a. de NSB – gesignaleerd op de Maliebaan in Utrecht: de oude locatie van het hoofdkwartier van de NSB.

Vervolgens werd in oktober opnieuw een dieptepunt bereikt toen FvD-Kamerlid Gideon van Meijeren Hart-van-Nederland-journaliste Esmee van Ek intimideerde, door haar stiekem te filmen en haar samen met de rest van de parlementaire pers weg te zetten als 'rioolratten'. Een directere bedreiging van de onafhankelijke journalistiek, die een onmisbare functie heeft binnen de democratie, is bijna niet denkbaar.

Hoewel iedereen bij dit soort idiote acties van Forum weet dat er iets ondemocratisch gebeurt, blijft het lastig om dit gedrag een naam te geven. Zowel binnen als buiten DWARS wordt de term 'fascisme' daar vaak voor gebruikt. Maar is dat terecht? De bekende Wet van Godwin schrijft niet voor niets voor dat in elke online discussie uiteindelijk wel iemand de politieke tegenstander, of een bepaalde situatie, vergelijkt met de Tweede Wereldoorlog en de nazi's. Een vergelijking met de jaren dertig wordt snel, en vaak té snel, gemaakt.

EEN FASCISTISCHE REVOLUTIE

Dus, is Forum écht een fascistische partij? Ja, zegt historicus Robin te Slaa. Dit jaar bracht de NSB-expert het boek *Fascisme. Oorsprong en Ideologie* uit over de geschiedenis van het fascisme. Zijn conclusie: Forum en Baudet laten daadwerkelijk overeenkomsten zien met de fascistische partijen van de jaren dertig. Het originele Italiaanse en later Duitse fascisme definieert hij als 'een revolutionaire massabeweging die streeft naar een aantal utopische ideeën'. Het belangrijkste doel van het fascisme is een nieuwe samenleving scheppen, die bestaat uit één etnische bevolkingsgroep. De fascisten van de jaren dertig wilden die nieuwe samenleving met een gewelddadige revolutie bereiken. Fascisme is dus een zeer revolutionaire beweging, die gelooft dat alleen door een gewelddadige strijd de eigen bevolkingsgroep het land kan redden.

Voor de revolutionaire houding van Forum is volgens Te Slaa de belangrijkste, maar zeker niet de enige overeenkomst tussen Mussolini, Hitler en Baudet. Thierry spreekt regelmatig over biologisch gefundeerd racisme, over een Joods complot en over 'homeopathische verdunning' van de Westerse samenleving. Ook een nationale wedergeboorte in de vorm van een 'Renaissance' is nodig volgens de partij. Dat die renaissance met geweld bereikt moet worden, werd duidelijk in de coronaperiode: Forum sprak zich actief uit tegen de democratie, riep op tot gewelddadige opstanden tijdens protesten en stelde tribunaal in het vooruitzicht van politieke tegenstanders.

Verder ontleent Baudet volgens Te Slaa zijn ideeën regelmatig direct aan Alfred Rosenberg, een bekende nazi-ideoloog uit de jaren dertig. Hoewel Forum op economisch gebied zich veel liberaler opstelt dan de nazi's, valt het niet langer te ontkennen dat Forum een fascistische ideologie is gaan aanhangen.

LONE WOLF TERRORIST

Aangezien zijn partij flink verloor bij de Provinciale Statenverkiezing, is het niet heel waarschijnlijk dat Baudet morgen de barricades op klimt om de fascistische revolutie te leiden. Hij heeft er al genoeg moeite mee om de Tweede Kamerdebatten bij te wonen, laat staan dat hij tussen het wijn drinken in de achterkamertjes van de Kamer tijd vindt om een opstand voor te bereiden. Desondanks mogen we de schade die hij doet aan de democratie niet onderschatten. De reacties onder de video van Van Meijeren waren vol lof over de acties van het Forum Kamerlid. Mensen die al jaren financieel en geestelijk aan de grond zitten vanwege neoliberal beleid, gaan op zoek naar een uitweg voor hun frustraties. Partijen als Forum geven hen die uitweg.

Niet voor niets waarschuwde de AIVD vorig jaar voor het risico van aanslagen door een extreemrechtse lone wolf. Een terrorist zoals Andres Breivik, die in 2011 in Noorwegen aanslagen pleegde, of de schutter bij de aanslag in Christchurch, waren allemaal geïnspireerd door omvolkingsideeën die Forum ook verkondigt (het idee dat een complot ervoor zorgt dat de witte westerse samenleving langzaam 'omvolkt' door migratie tot een 'zwakkere' multiculturele mix). Verder is het, ook volgens Te Slaa, maar de vraag wat Forum doet als de democratie daadwerkelijk door een opstand direct bedreigd wordt. Kan de partij, na jaren van antidemocratische uitspraken, zich dan nog afzijdig houden?

CORDON SANITAIRE

Los van de directe (terreur)dreiging die van Forum uitgaat, zorgt de partij voor een heel ander probleem: de verdere verschuiving van het politieke debat naar rechts. Partijen als de PVV, JA21 en de BBB zien zich genoodzaakt om zich aan te sluiten bij de antimigratie-retoriek en de LHBTI-haat van Forum. Ook een partij als de VVD gaat dan, om kiezers te behouden, vaak mee in die verschuiving.

Maar wat valt hiertegen te doen? Wie continu reageert op Forum, maakt ze alleen maar groter en geeft ze de media-aandacht die ze nodig hebben om te overleven. Ook DWARS koos daarom vorig jaar eieren voor haar geld: tijdens het Zomercongres van 2022 werd een cordon sanitaire afgekondigd tegen JFVD. Elke vorm van samenwerking met de Forumjongeren werd daarmee verboden. Dat een jongerenorganisatie als DWARS kiest voor uitsluiting van Forum is goed te begrijpen. Zo wordt de veiligheid van onze vaak jonge leden gewaarborgd.

DOODKNUFFELEN

Maar volwassen politici hebben dit excuus niet (altijd). Zij hebben een eed afgelegd om de democratie te beschermen, een eed waar zij zich in mijn optiek aan dienen te houden. Wanneer Forum over de schreef gaat, dienen hier heftigere gevolgen aan vast te zitten dan alleen een korte schorsing van de fractievoorzitter. Een langere schorsing, of een partijverbod, mogen dan niet uitblijven. Als we niets doen, laten we het toe dat een partij die grote ideologische overeenkomsten heeft met de nazi's en de fascisten van de jaren dertig, het publieke debat keer op keer gijzelt en naar rechts verschuift.

In de praktijk kan een verbod op Forum nog wel even duren. Hoe er tot die tijd gereageerd moet worden op fascisme in Nederland, lieten de tegendemonstranten bij de drag queen-voorleesmiddag in Rotterdam duidelijk zien: niet met geweld, maar met een overload aan liefde en activisme werden de prinsenvlagdragers compleet monddood gemaakt. Dát blijft de taak van links: toen niet, nu niet, nooit meer fascisme. Zodra het fascisme zijn lelijke kop laat zien, moet die meteen vreedzaam worden doodgeknuffeld.

NEDERLAND IS EEN

Nederland – het land van Tikkie, bezoek wegsturen voor etenstijd en een democratie die dateert van 1796 (eerste parlementaire vergadering). Het stereotype van Nederlanders is dat ze gierig zijn. Of dit nou klopt of niet, die gierigheid valt zeker terug te zien in onze democratie. Het Nederlandse democratische stelsel is een budgetdemocratie: er is een democratie, maar er wordt zo min mogelijk geld aan uitgegeven. In een tijd waarin de democratie van alle kanten wordt aangevallen, zowel intern door antidemocratische stromingen als extern door fascistische bedreigingen vanuit bijvoorbeeld Rusland, kunnen we het ons niet langer veroorloven om onze democratie als een accessoire te behandelen. Iets waar we mooi mee pronken, maar niet de moeite – en zeker niet het geld – in willen stoppen om het te waarborgen.

Door: Manuela Smit - redactielid OverDWARS

Democratie is geen vanzelfsprekendheid, het is zelfs fragieler dan we zouden willen. Zo hebben we de afgelopen jaren de ene democratie na de andere zien vallen en ook op de democratie kaart scoren landen steeds lager. Denk bijvoorbeeld aan Hongarije, Polen, Turkije en Rusland. Allemaal landen die niet meer een volledige democratie te noemen zijn. Juist daarom moeten we de Nederlandse democratie koesteren, veel meer dan we dat nu doen. Er zijn in ieder geval twee grote problemen binnen de Nederlandse democratie, namelijk: zoals altijd, het geld en het aantal vertegenwoordigers.

PROBLEEM 1: HET GELD

Efficiëntie wordt misschien het meeste geassocieerd met Duitsland, maar ook Nederland heeft efficiëntie tot een begrip binnen de overheid gemaakt. Hoe kunnen we met zo weinig mogelijk geld een soort van goed draaiende democratie opzetten? Die gierigheid zit in de aderen van het Nederlandse democratische stelsel. De enige functies binnen ons stelsel die fulltime zijn, zijn Tweede Kamerleden, kabinetleden, wethouders en gedeputeerden in de provincies. Vrijwel alle andere functies, van gemeenteraadsleden tot Eerste Kamerleden, zijn parttime banen. Leden van deze bestuurslaag zijn dus genoodzaakt om een baan ernaast te nemen. Hier zijn een aantal problemen mee.

In de eerste plaats is de noodzaak tot dubbelfuncties een garantie voor belangenverstrengeling. Natuurlijk zijn er hier regels waar politici zich aan moeten houden. Al je nevenactiviteiten moeten gemeld staan en je wordt geacht om mogelijke belangen bij een gespreksonderwerp te melden. Transparantie is het uitgangspunt. In 2013 kwam er een evaluatierapport van de

Raad van Europa over de preventie van corruptie bij onder andere parlementariërs. In dit rapport werd gesteld dat de dubbelfuncties van Eerste Kamerleden goed is omdat zij hierdoor met een andere bril naar wetsvoorstellen kunnen kijken. Tegelijkertijd waarschuwen zij ook dat de dubbelfuncties senatoren kwetsbaar maken voor belangenconflicten. Zo zijn er Eerste Kamerleden met tien of vijftien extra functies (CDA-senator Peter Essers spant de kroon met 21 nevenfuncties, overigens) – dat is geen dubbelfunctie meer te noemen. Van lid van het Raad van Advies van Arriva tot voorzitter van de Vereniging voor Belastingwetenschap. En vergeet niet al die politici die bijvoorbeeld zowel gemeenteraadslid als Eerste Kamerlid zijn. Er valt wel iets te zeggen voor politici met een baan buiten de politiek, maar de noodzaak hiervoor vanwege een gierig gebrek aan geld, is uitermate triest.

Dan mogen we de werkdruk voor politici ook niet vergeten. In alle bestuurslagen klinkt dezelfde noodkreet: de werkdruk is te hoog. Als Statenlid ben je al gauw meer dan twintig uur per week bezig voor de provincie. De maandelijkse vergoeding is zo'n 1311 euro bruto, dus ben je al snel gedwongen tot het nemen van een extra baan. Hierdoor is de toegankelijkheid om de politiek in te gaan uiterst laag. Vooral gepensioneerden en ondernemers kunnen tijd (en geld) vrijmaken voor een baan in de politiek. Dit zorgt voor een scheve vertegenwoordiging van de samenleving. Door de vergoeding te verhogen, kunnen bijvoorbeeld ouders met jonge kinderen of mensen met een lager inkomen ook meedoen aan de democratie. Die vertegenwoordiging is belangrijk om de politiek voor iedereen te laten werken. Maar dit kan niet als we er niet in willen investeren.

BUDGETDEMOCRATIE

PROBLEEM 2: HET AANTAL VERTEGENWOORDIGERS

Een tweede probleem met onze budgetdemocratie is het aantal vertegenwoordigers. Nederland heeft naar verhouding een lage vertegenwoordiging. Landelijk zijn er 225 vertegenwoordigers (150 van de Tweede Kamer en 75 van de Eerste Kamer) op een inwoneraantal van bijna achttien miljoen. Dat komt neer op zo'n 80.000 inwoners per vertegenwoordiger. Hiermee staan we op plek 171 van de 239 op het aantal inwoners per volksvertegenwoordiger. Binnen de EU staan er alleen Spanje, Duitsland en – ironisch genoeg – het Europese Parlement zelf onder ons, die allemaal een veel hoger inwoneraantal hebben. Ierland, met nog geen derde van ons inwoneraantal, heeft bijna evenveel vertegenwoordigers (220). En dan hebben we ook nog een heleboel FvD'ers die vrijwel niet komen opdagen bij hun functie.

Ook wij moeten onze vertegenwoordiging uitbreiden, het liefst verdubbelen, om mee te komen met de moderne samenleving. Het Nederland van nu is niet meer het Nederland van 1956, toen het aantal leden van de Tweede Kamer verhoogd werd van 100 naar 150, die van de Eerste Kamer van 50 naar 75 ging en we zo'n 10 miljoen inwoners hadden. Argumen-

ten tegen een uitbreiding gaan meestal over het versplinterde politieke landschap, mensen zijn bang dat er dan nóg meer kleine fracties komen. Bij een verdubbeling van het aantal zetels valt dit probleem makkelijk op te lossen door een minimum te stellen van twee zetels per fractie. Zo'n kiesdrempel is er immers nu al: iedere partij moet minimaal één zetel halen.

Het enige andere tegenargument, zijn de extra kosten. En dat terwijl er zo veel argumenten vóór uitbreiding zijn. Door meer parlementsleden te hebben, kan het werk van politici makkelijker verdeeld worden, waardoor de werkdruk per lid omlaag gaat. Dit maakt de politiek weer toegankelijker en het geeft fracties meer mogelijkheden, zoals deelnemen aan een parlementaire enquête.

Ik heb ooit aan Vera Bergkamp gevraagd hoe zij in deze discussie stond, en zij gaf aan geen voorstander te zijn van een uitbreiding. Dat snap ik wel, haar functie is denk ik de enige waarvan de werkdruk verhoogd wordt met meer parlementsleden. Maar willen we nou echt vasthouden aan een budgetdemocratie? De democratie verdient de liefde, de aandacht en het geld die het nodig heeft. Wat je erin steekt, krijg je er dubbel en dwars voor terug.

MAAK JE EIGEN PROTESTBORD

JOUW GEBORTEMAAND

Januari	Voldoende
Februari	Anti-
Maart	Zonder
April	Geen
Mei	Ik wil
Juni	Nooit meer
Juli	Altijd
Augustus	Vervang
September	De tijd dringt voor
Oktober	Genoeg met
November	Het geduld is op voor
December	We wachten op

EERSTE LETTER VAN JE VOORNAAM

- A**sielopvang
- B**elastingontduiking
- C**risiscoalitie
- D**ijken
- E**nergieplafond
- F**lowcharts
- G**lobalisering
- H**ondenbelasting
- I**nvesteringen
- J**ournalistiek
- K**limaatverandering
- L**achgas
- M**iljonairs
- N**ibud
- O**penbaar vervoer
- P**iraterij
- Q**atar
- R**adicalisering
- S**tandenmaatschappij
- T**echnocratie
- U**itstoot
- V**isserij
- W**oekerwinsten
- X**enofobie
- Y**oga
- Z**ondebok

JE FAVORIETE INHOUDELIJKE COMMISSIE

Cultuur	, geen kabinet!
Economie	nu!
Energie, Mobiliteit en Duurzaamheid	als toekomstvisie!
Inclusie, Emancipatie en Diversiteit	voor iedereen!
Internationaal	wereldwijd!
Natuur, Milieu en Landbouw	nu het nog kan!
Onderwijs	voor onze kinderen!
OverDWARS	of stap op!
Privacy en technologie	nooit!
Recht en Democratie	, als het kan?
Wonen	in ons land!
Zorg en Welzijn	of de dood!

HEB JIJ JE LUNCH AL UROEG OPGEGETEN? URAAG JE BUUR EENS OM EEN POTJE (VEGAN) BOTER KAAS EN EIEREN TE SPELEN!

MAAK JE EIGEN CONGRES-BINGO KAART EN WISSEL DEZE MET EEN ANDERE DWARSER UIT! HEB JIJ ALS EERST JE KAART VOL?

B	I	N	G	O
		X		

STEMRECHT OP DE MIDDELBARE SCHOOL

Toen ik tijdens maatschappijleer leerde over de Nederlandse politiek, kwamen de Tweede Kamerverkiezingen van 2021 eraan. Dat jaar hadden we twee lockdowns en een avondklok meegemaakt. De politiek had nog nooit zo direct invloed gehad op ons leven. En toch waren de meeste leerlingen niet echt geïnteresseerd in wie nou die beslissingen neemt. Want wij hadden daar toch geen invloed op? Tegelijkertijd was de opkomst van jongeren nog nooit zo hoog als bij de Tweede Kamerverkiezingen van 2021. Door de grens van het stemrecht te verlagen naar 16 jaar, worden ook tieners direct betrokken bij de democratie. Samen met een uitbreiding van burgerschapslessen vergroten we de rol van scholen bij het vormen van politiek bewustzijn van jongeren, en versterken we onze democratie.

Door: Rik Bresters namens de commissie Onderwijs

RESPECT VOOR DE DEMOCRATIE

Op het moment hebben scholen de verplichting om hun leerlingen burgerschap bij te brengen. Ze hebben veel vrijheid bij de invulling hiervan. Dit is sterk gekoppeld aan de vrijheid van onderwijs, maar er zijn wel een aantal eisen. Eén van die eisen is het bijbrengen van respect voor en kennis van de basiswaarden van de democratische rechtstaat. Om te zorgen dat leerlingen dat respect en die kennis meekrijgen zouden ze enigszins geïnteresseerd moeten zijn in die democratie en de politiek. Uit onderzoek van het CBS blijkt echter dat de interesse het laagst is onder jongeren van 15 tot 18 jaar. Terwijl die interesse vanaf 18 jaar meteen met meer dan 10 procentpunt toeneemt. Heel gek is dat niet, als je bedenkt dat jongeren onder de 18 nog niet mogen stemmen.

Je zou echter ook kunnen zeggen dat jongeren onder de 18 nog niet mogen stemmen omdat ze dus zo weinig interesse hebben in de politiek. Dit is een gevaarlijke redenatie omdat je hiermee een demografische groep uitsluit van de democratie gebaseerd op hun interesse. Praktisch opgeleiden hebben gemiddeld ook veel minder interesse in de politiek dan theoretisch opgeleide mensen. Dat is nog geen reden om praktisch opgeleide mensen uit te sluiten van de democratie. Dus de overheid verwacht van scholen dat zij jongeren respect voor de democratie bijbrengen, maar de democratie geeft geen respect terug aan de jongeren.

Door de vrijheid van onderwijs is het lastig voor de overheid om direct in te grijpen op scholen. Maar jongeren respect teruggeven, door letterlijk hun stem te horen, is vrij makkelijk.

BURGERSCHAP

Door het stemrecht te verlagen naar 16 jaar wordt het makkelijker voor scholen om hun leerlingen respect voor de democratie bij te brengen. Leerlingen mogen stemmen, dus is de politiek veel dichterbij. Daardoor is het veel relevanter voor een 16-jarige om een beetje te weten wat de politiek is. Het geeft leerlingen intrinsieke motivatie om op te letten bij hun burgerschapslessen.

Daarnaast biedt het verlagen van het stemrecht de mogelijkheid voor scholen om van hun burgerschapslessen veel actievere lessen te maken. Doordat hun leerlingen mogen stemmen kunnen ze echte verkiezingsdebatten organiseren. Die ook voor politici interessant zijn omdat er nu echte stemmers naar zullen kijken.

Daarbij moet wel opgelet worden dat hier niet alleen maar ruimte is voor havo- en vwo-leerlingen. Zoals eerder benoemt, is het gemiddelde interesse in de politiek onder praktisch opgeleide mensen lager dan bij theoretisch opgeleide mensen. Ook op de middelbare school speelt dat al. Eén van de mogelijke oorzaken daarvan zou kunnen zijn dat havo en vwo-leerlingen veel meer aangemoedigd worden om deel te nemen aan de democratie dan vmbo-leerlingen.

Een voorbeeld daarvan is het vervolg vak van maatschappijleer. Op het vmbo heet het maatschappijkunde, waar je leert hoe de maatschappij in elkaar zit en hoe daar in te leven. Terwijl op de havo en het vwo maatschappijwetenschappen worden gegeven, waar veel meer nadruk ligt op kritisch nadenken over waarom die maatschappij nou zo is vormgegeven.

Daardoor leren zij al vanaf vroeg aan dat zij invloed kunnen hebben. Vmbo-leerlingen krijgen echter alleen te horen hoe het zit. Daarom is het belangrijk om juist vmbo-leerlingen de ruimte te geven om niet alleen hun mening te laten vormen, maar die mening ook invloed laten hebben. Hoe dat gebeurt is aan scholen zelf, maar door leerlingen direct te betrekken bij de democratie zal dit een stuk makkelijker gaan.

VAN DEMOCRATIE OP SCHOOL NAAR DEMOCRATIE IN HET LAND

Als het stemrecht verlaagt is naar 16 jaar, en maatschappijleer daar zo op is ingericht dat iedereen de mogelijkheid heeft om zich op jonge leeftijd politiek te ontwikkelen, wordt de stem van jongeren beter gehoord. Maar niet alleen wordt de stem van jongeren beter gehoord, de hele democratie zou hier sterker van worden.

Ten eerste wordt de groep die stemrecht heeft groter. Maar ook het aandeel van de mensen die actief meedoen met de democratie wordt groter. Volgens Sarah de Lange, politicoloog aan de Universiteit van Amsterdam, leidt het verlagen van het stemrecht ook tot hogere opkomst op latere leeftijd. Tieners worden gedwongen om kennis te maken met democratie, maar kunnen daar ook meteen wat mee. Die tieners die dan hun stem uitbrengen, zullen ook later vaker naar de stembus gaan. Wat zal leiden tot een hogere opkomst en een sterkere democratie.

Door het verbinden van het verlagen van het stemrecht naar 16 jaar oud en het verbeteren van burgerschapslessen versterken we onze democratie. Doordat tieners hierdoor letterlijk hun stem kunnen laten horen in de politiek, laat de politiek zien dat ze hen respecteert. Wat er voor zal zorgen dat dat respect wederzijds zal zijn. Daarnaast geven burgerschapslessen de mogelijkheid om ook politieke interesse te ontwikkelen bij groepen leerlingen waarbij dit nu minder snel gebeurt. Niet alleen de jongeren hebben hier iets aan, maar onze hele democratie wordt er sterker van.

NEDERLAND MOET OOK HARDDRUGS LEGALISEREN EN REGULEREN

Minister Kuipers van Volksgezondheid maakte eind februari bekend dat het lang verwachte 'wietexperiment' eindelijk gaat beginnen. In het experiment worden gemeenten aangewezen waar een 'gesloten coffeeshopketen' kan worden opgezet: oftewel coffeeshops waar de productie, distributie en verkoop van cannabis legaal is. Aangezien de coffeeshops op dit moment wiet wel mogen vérkopen, maar niet mogen inkopen, haalt de nieuwe regel de winkels eindelijk uit de ongemakkelijke en ingewikkelde positie waar ze met één been in de criminele wereld staan. Kan een vergelijkbaar beleid ook zwaardere (nu nog) illegale drugs decriminaliseren?

Door: David Sagradian namens de Commissie Zorg & Welzijn

De eerste gemeenten die los mogen, zijn Tilburg en Breda. Maar in een later stadium zullen daar nog acht andere gemeenten bij komen en een stadsdeel van Amsterdam. Het is een lang uitgestelde stap in het langzaam ontwikkelende drugsbeleid in Nederland, maar geeft hoop op het volledige legaliseren en reguleren van cannabis. Het roept de vraag op of de Nederlands regering nu eindelijk door heeft dat de War on Drugs voor geen meter werkt. De terughoudende houding van de overheid heeft niet alleen geleid tot het compleet falen van het beperken van drugsgebruik onder de bevolking. Daarnaast is de criminele onderwereld razendsnel gegroeid, sociale ongelijkheid gestegen en de gezondheid van drugsgebruikers hard achteruit gegaan.

DE OORLOG TEGEN DRUGS IS EEN OORLOG TEGEN MENSEN

Vele (momenteel illegale) drugs zijn al duizenden jaren gebruikt voor zowel medische als spirituele doeleinden. Hoe komt het dan toch dat bepaalde drugs, zoals alcohol, legaal zijn gebleven en andere niet? Het is namelijk totaal niet gebaseerd op wetenschappelijk beoordelingen van de risico's van deze drugs. In dat geval zou alcohol overal ten strengste verboden worden en alle alcoholgebruikers zouden vast worden gezet.

De wereldwijde interesse in het volledig verbieden van drugs begon bij de aanpak van de Verenigde Staten, waarbij discriminatie een grote rol speelde. Dit blijkt uit bijvoorbeeld de eerste anti-Opiumwetten die gericht waren tegen Chinese immigranten, de eerste wetten tegen

cocaïne die gericht waren tegen Afrikaans Amerikaanse mannen in zuidelijke staten en ook anti-cannabiswetten in de jaren twintig die gericht waren tegen Mexicaanse migranten. Dit werd al helemaal duidelijk met de Anti-Drug Abuse Act van Reagan. Hierdoor werd Crackgebruik, dat naar verhouding populairder was onder Afrikaanse Amerikanen, honderd keer harder bestraft dan een lijntje coke snuiven (wat vooral door witte, rijkere bevolkingsgroepen gebruikt werd).

In de jaren zestig stopte de Amerikaanse regering wetenschappelijk onderzoek naar de medische veiligheid en effectiviteit van drugs. In de jaren die volgden, verklaarde president Richard Nixon een "oorlog tegen drugs" en verhoogde daarbij de omvang en aanwezigheid van federale drugsbestrijdingsdiensten tot een ongekennd niveau. Een hoge ambtenaar van Nixon gaf later toe dat het een doelbewuste inspanning was tegen de twee vijanden van het Nixon presidentschap: het anti-oorlogse links en de zwarte Amerikaanse gemeenschap. Hun plan was om hippies te associëren met cannabis en de Afrikaanse Amerikanen met heroïne, waarna ze beide zwaarder gestraft werden. Zo kon Nixon de zwarte gemeenschappen ontwrichten.

EEN SCHEVE SITUATIE

In 2007 verbood CDA-minister Ab Klink van Volksgezondheid tientallen soorten psychedelische paddenstoelen in Nederland, na één enkel incident, terwijl incidenten met alcohol veel vaker voorkomen. Emoties en ideologie zijn, meer dan feiten, de leidraad geweest in het vormen

van drugswetgeving. Hierdoor is een scheve situatie ontstaan, waarbij een paar drugs zoals nicotine en alcohol gewoon in de supermarkt gekocht kunnen worden, en andere (vaak minder schadelijke drugs) verboden zijn. Volgens de Opiumwet zijn harddrugs, zoals XTC, paddo's en cocaïne volledig verboden en worden gebruikers van softdrugs, zoals hasj en wiet, gedoogd als ze minder dan 5 gram bezitten. Maar de productie en verkoop van die laatste twee middelen is verboden, behalve voor coffeeshops onder strenge voorwaarden. Hierdoor worden producenten en verkopers in een onmogelijke positie gezet.

Dit grote verschil in wetgeving roept de vraag op of de strikte regels voor verschillende drugs wel in verhouding staan tot de schade die ze daadwerkelijk aanbrengen. Naast lichamelijke schade hebben drugs ook psychologische en sociale gevolgen, zowel voor de gebruiker als voor anderen. Onderzoeken van de *Royal Society of Public Health* in het Verenigd Koninkrijk en het Nederlandse RIVM lieten zien dat op zowel individueel als op bevolkingsniveau, alcohol en tabak veel meer schade aanrichten aan gezondheid en welzijn dan veel van hun illegale tegenhangers. Samen kosten ze de samenleving meer dan alle Lijst 1-drugs bijeen. Onze beleidsprioriteiten zouden dit moeten weerspiegelen.

LEGALISEREN, LEGALISEREN EN LEGALISEREN

Zeggen dat ons drugsbeleid heeft gefaald is een understatement. Naast het feit dat ondanks het onderdrukkende beleid het aantal drugsgebruikers blijft stijgen, wordt illegale drugshandel ook alleen maar winstgevender. Het lijkt alsof crimine-

le drugsnetwerken langzamerhand de bovenhand nemen, en dat de overheid hier geen goede reactie op heeft. Het enige alternatief is het legaliseren en strikt reguleren van alle drugs. Dit is niet hetzelfde als het aanmoedigen van drugsgebruik, al wordt dat vaak wel zo geframed.

De volksgezondheid moet centraal staan in ons drugsbeleid, maar op dit moment krijgen mensen op gevaarlijke manieren toegang tot drugs door een bestraffend drugsbeleid. De angst voor criminalisering werpt barrières op en versterkt het stigma (een beschamend stereotype), dat mensen ervan weerhoudt hulp te zoeken voor bijvoorbeeld een verslaving. Daarnaast hebben we te maken met een ongereguleerd en onveilig aanbod aan drugs, dat de volksgezondheid bedreigt. Bij succesvolle regulering zouden mensen die drugs gebruiken precies weten wat ze krijgen, inclusief de sterkte, en zouden ze er zeker van kunnen zijn dat de stoffen die ze gebruiken niet vervuild (en dus extra gevaarlijk) zijn.

Regulering moet natuurlijk wel op de juiste manier worden aangepakt. Anders maken we dezelfde fout als bij alcohol en tabak, waar er voor een commerciële markt zonder verregaande beperkingen is gekozen. Het maken van reclame voor drugs zou, net als bij tabak, moeten worden verboden en er zou volop moeten worden geïnvesteerd in voorlichting voor voornamelijk jongeren over de risico's van drugsgebruik. De ruim 1 miljard euro die we jaarlijks kwijt zijn aan het bestrijden van drugscriminaliteit, zou hierin kunnen worden geïnvesteerd. Ook zou de overheid moeten investeren in schadebeperkende projecten, zoals het verstrekken van schone naalden en het creëren van veilige gebruikersruimtes.

Het is op dit moment moeilijk voor te stellen dat dat Nederland ooit jarenlang het voortouw nam in liberaal drugsbeleid in de wereld. We gaan pas in het najaar beginnen met het wietexperiment, terwijl een aantal landen en 23 staten in de VS wiet al hebben gelegaliseerd. Te lang hebben we een meedogenloze en nutteloze oorlog gevoerd, gebaseerd op ideologie en hebben we de feiten genegeerd. Daarom is het nu, na al die jaren waarin de *War on Drugs* een enorm aantal slachtoffers heeft gekost, tijd voor legalisatie en regulering van alle drugs in Nederland.

FUCK GOKKEN

Op 1 oktober 2021 maakte de overheid online gokken legaal. Waar je voorheen alleen naar het casino kon om legaal roulette, blackjack en poker te spelen, is dit nu ook online mogelijk. Gokken is al duizenden jaren een populaire vorm van vermaak, maar deze legalisering zorgt voor een hele nieuwe dynamiek op de gokmarkt. Tijd voor een kritische blik.

Door: Douwe Kuipers & Wessel Fonck namens de Commissie Economie

ONLINE GOKKEN

Toen de online gokmarkt open ging, kwamen er veel nieuwe bedrijven de markt op. Binnen een jaar verdubbelde het aantal bedrijven dat geld wil verdienen aan online gokkers. Wanneer je gokken toegankelijker maakt, gaan meer mensen gokken, blijkt achteraf. Dit komt ook omdat het door de combinatie van overal adverteren en apps op de telefoon héél makkelijk is om vaak een gokje te wagen. Inmiddels is het aantal mensen met een gokverslaving flink gestegen volgens schattingen van Trouw. Het idee achter de legalisering was om onder andere te zorgen voor beter toezicht. Bij de legalisering van online gokken kregen gokbedrijven immers een zorgplicht opgelegd om verslavingen te voorkomen. Maar al een halfjaar na het openen van de markt maakte het tv-programma Pointer een aflevering over hoe gokbedrijven hun zorgplicht slecht naleven en mensen alleen maar verder in de problemen brengen.

GOKVERSLAVING

Een gokverslaving heeft meer gevolgen voor iemands leven dan alleen constant geld verspeelen. In de meeste gevallen gaat dit ook gepaard met schaamte en gedrag om de verslaving en schulden te verhullen voor vrienden en familie. Gokverslaafden kunnen zich hiermee sociaal isoleren.

Een aantal factoren maakt mensen kwetsbaarder voor gokverslaving: stress en de behoefte aan ontlasting die daarbij hoort, maar ook de mate waarin gokken voorkomt binnen het eigen netwerk of de eigen cultuur. Mensen met een lager inkomen worden daar doorgaans vaker aan blootgesteld.

Ook toont onderzoek aan dat mensen uit de armste regio's gemiddeld grotere risico's nemen tijdens het gokken. Nu biedt de overheid al het 'cruks-register' aan. Dit is een register waar verslaafden zichzelf kunnen aanmelden zodat ze nergens meer (in Nederland) geld kunnen vergokken. In 2022 telde dat register 35.750 inschrijvingen. De aanbieders van online gokken moeten de gokker, bij een 'redelijkerwijs vermoeden' van schade aan zichzelf of hun omgeving, adviseren om gebruik te maken van dit register. De aanbieder moet de kansspelautoriteit inlichten als dit niet gebeurt. Voor casino's gelden vergelijkbare regels. In een aflevering van Pointer zien we hoe dat in de praktijk werkt: verslaafden moeten vaak zelf de eerste stap zetten. De plicht om de gebruiker te informeren over diens gedrag en over het cruks-register komen de bedrijven niet na. Gokbedrijven verdienen immers ongeveer zeventig procent van hun omzet aan mensen die veel meer vergokken dan de gemiddelde bezoeker. Kortom, gokbedrijven draaien op gokverslaafden.

De problemen rondom gokverslaving zijn niet onbekend bij de politiek. De Tweede Kamer heeft aangegeven gokverslaving in het Nationaal Preventieakkoord Mentale Gezondheid te willen opnemen. Toch werden gokken en kansspelen niet genoemd in de eerste opzet van het Trimbos Instituut dat in oktober 2022 aan de Kamer werd gepresenteerd. De reden die het Instituut hiervoor gaf, is dat het tegengaan van gokverslaving al is verankerd in de huidige wetgeving. Maar dit komt neer op het geven van advies en het uitvoeren van onderzoek. Een proactieve houding tegen gokverslaving blijft dus uit.

GOKRECLAMES MET OVERHEIDSGELD

Naast de online gokbedrijven, houdt ook de overheid zich bezig met het aanbieden van kansspelen. Je hebt vast wel eens een reclame gezien voor een van de staatsbedrijven, zoals TOTO. De grote hoeveelheid advertenties zorgde ook voor verontwaardiging in de Tweede Kamer. De linkse partijen (zonder D66) samen met CDA, ChristenUnie en de SGP dienden een motie in om ongerichte reclames voor gokken te verbieden. Deze werd aangenomen en het verbod zou begin dit jaar ingaan. Tot die tijd hebben gokbedrijven beloofd om niet te adverteren voor negen uur 's avonds.

Het voornaamste argument vóór de beperkingen is dat de groep die het kwetsbaarst is voor gokverslaving beschermd wordt, door niet constant in verleiding gebracht te worden. Vanaf 2024 is programma- en evenementen sponsoring door gokbedrijven niet meer toegestaan en vanaf 2025 volgt het sponsoren en adverteren op sportlocaties en met kleding van sporters. Met name het inhuren van bekende Nederlanders voor de spotjes zou een effectieve strategie zijn. Ook dat is inmiddels verboden. Het aantal advertenties op internet is uiteraard ook flink gegroeid. Het internet lijkt inmiddels de voornaamste plek voor gokreclame te zijn. En hoe meer gokadvertenties, hoe meer gokken genormaliseerd wordt.

In de online gokmarkt is ongeveer een derde van de bezoekers tussen de 18 en 35, en zestig procent is man. Het gokken op de uitslagen van sportwedstrijden wordt op veel plekken in de samenleving aangemoedigd. Dit is onder jongvolwassenen nog populairder.

Veel mensen kennen wel de informele 'pools' waarin je tegen collega's, clubgenoten of vrienden speelt om spotuitslagen het beste te voorspellen. De overstap naar bijvoorbeeld TOTO is dan snel gemaakt. En dan zijn er nog de grote loterijen zoals de Postcodeloterij en de Staatsloterij, die met supergezellige reclames aan het einde van het jaar hun adventskalenders en eindejaarsknallers verkopen. In deze reclames, waar kinderen ook vrolijk naar meekijken, glimlachen de burens of familieleden en genieten ze samen met de winnaars. Deze reclames blijken uiterst effectief te zijn. De Staatsloterij heeft immers de afgelopen vijf jaar maar liefst vier keer de Gouden Loeki gewonnen (de prijs voor de beste, mooiste of meest bijzondere reclame).

GOKKEN ÉCHT VOORKOMEN

Kortom, het huidige beleid om verslavingen tegen te gaan werkt niet. Sterker nog, online gokbedrijven verdienen bakken met geld aan verslaafden, die vaker uit een arm milieu komen. De overheid draagt zelf actief bij aan gokreclames en het in stand houden van het 'gezellige' en 'normale' imago van gokken. Daar moet verandering in komen. Een volledig verbod op gokreclames is al een mooi begin. Maar de staat zou ook de Nederlandse Lotterij, waar bijvoorbeeld de Staatsloterij en TOTO onder vallen, moeten verbieden. Ook krasloten, een enorm verslavende manier van gokken, moeten verdwijnen.

Tot slot zou een wettelijk maximaal bedrag instellen dat iemand mag vergokken, de schade beperken die iemand oploopt als ze wél een gokje willen wagen. Alleen door dit soort maatregelen in te voeren, kan de overheid gokverslaving écht voorkomen.

GA EENS MET EEN HERT OM TAFEL

Stel de natuur eens voor als een democratie, waarin iedere groep wordt vertegenwoordigd op basis van de omvang uitgedrukt in biomassa. En stel, in die democratie is er een parlement met 545 zetels. Hoeveel zetels zouden daarvan de mens vertegenwoordigen? Wel geteld twee zetels. Of althans, niet voor de mens alleen, maar voor alle dieren samen. Van die twee zetels is ongeveer 8% (dus 0,3 zetel) voor de zoogdieren; van orka tot vleermuis en van wolf tot mens. Het deel dat uiteindelijk voor de mens overblijft is nagenoeg verwaarloosbaar. En toch ontbreekt in de huidige politiek de stem van de natuur vrijwel geheel. Er heerst een alleenmacht voor de mens, die in het parlement van de natuur niet eens een kwart zetel kan bemachtigen.

Door: Nina Bos namens de commissie Natuur, Milieu en Landbouw

Net zoals in een werkelijke democratie geldt dat als je geen oog hebt voor de ongehoorden, zij zich uiteindelijk tegen je zullen keren. Immers, zouden wij het pikken als alleen de stemmen voor Forum voor Democratie zouden tellen bij de verkiezingen? Door een gebrek aan kennis over of interesse in de natuur hebben we nu te maken met onder andere versnelde klimaatopwarming en een stikstofoverschot. Zulke crises zou je kunnen zien als een protest van de natuur, maar zo wordt het nog onvoldoende gezien door het bestuur of de media. De natuur heeft geen stem, of althans, niet in de vorm van een protest- of noodkreet. De natuur heeft een vogelzangkoor die minder en minder roept, omdat de vogelpopulatie steeds verder afneemt. Dat is niet een noodkreet die de mens kan horen, want dat vereist inzicht in de lange termijn. En daar ontbreekt het bij de mens nog wel eens aan.

MAAS IN DE WET

Het is dus tijd om de natuur een stem te geven, een stem in de politiek en daarbuiten. Een manier om dit te bereiken is door rechten toe te kennen aan de natuur. Dit is een opkomend thema, zo heeft de Commissie Natuur, Milieu en Landbouw een paar maanden terug een thema-avond georganiseerd over de petitie Maas in de Wet. Met dat initiatief wil de organisatie Maas Cleanup van de rivier de Maas een rechtspersoon maken. Daarmee zou de Maas het recht krijgen om schoon en vrij te stromen, betoogde Britt Dragstra, die vanuit Maas Cleanup aanwezig was. Als opponent was ook Erik Mosterd, hoogleraar Waterrecht, aanwezig. Hij bracht er tegenin dat de Maas al jaren in de wet staat. En daar had hij volkomen gelijk in. De rechten van de Maas staan al jaren in de wet, verward in richtlijnen

en verplichtingen van de Europese Unie. Overigens betekent dat nog niet dat dat genoeg is. Om een beeld te schetsen: slechts 1% van de wateren in Nederland voldoet aan de minimale kwaliteitsvereisten waar we in 2027 aan moeten voldoen voor de Kaderrichtlijn Water (voel jij de volgende 'stikstofcrisis' al aankomen?).

GEITENPAADJES

We zetten telkens opnieuw de rechten voor de natuur op dezelfde manier in de wet, namelijk vastgeschroefd in verplichtingen, met ingewikkelde verantwoordelijkheden en zoveel mogelijk bezuinigingen. En harde verplichtingen leiden tot waartoe het al jaren heeft geleid: geitenpaadjes en uitstelgedrag. Bovendien draait het nog veel te veel om gebieden met een natuurstatus, terwijl natuur veel meer is dan dat. Alle natuur heeft waarde: de planten tussen de stoeptegels, verwilderde bermen langs de wegen, plantenpotten op een balkon (en de muis in je keukenkastje, of ga ik nu te ver?). Net zoals bij mensenrechten, moeten natuurrechten ook gebaseerd zijn op de intrinsieke waarde van de natuur. Want los van de economische waarde, in de vorm van bijvoorbeeld landbouwgrond of olie, heeft de natuur vooral een grote waarde op zichzelf. En dat wordt vaak vergeten.

Door al die regels gaat het niet om de intrinsieke waarde van natuur, maar om het behalen van de opgestelde richtlijnen. Op die manier wordt er enkel over de natuur gepraat, in plaats van mét de natuur. Door rechten toe te kennen aan de natuur verandert dat: we gaan met de natuur zelf om tafel en bekijken de situatie vanuit het oogpunt van de natuur. Wereldwijd zijn er vele voorbeelden van initiatieven om de natuur een stem te geven. Soms gaat dit om specifieke natuur: in

België zijn 82 bomen (succesvol) naar de rechter gestapt en hebben zich vervolgens aangesloten bij de Klimaatzaak, vertegenwoordigd door twee juristen. In andere gevallen is het juist heel breed en gaat het om de natuur in het algemeen. Het bekendste voorbeeld hiervan is Ecuador, waar de rechten voor de natuur zelfs in de grondwet zijn verwerkt. De natuur krijgt bij rechtsbesluiten een soort voogd aangewezen, die tijdens onderhandelingen de natuur vertegenwoordigt.

RECHTEN VOOR DE NATUUR

Dat betekent niet dat ieder individueel insect rechtspersoon moet worden. Filosoof Martha Nussbaum stipt aan dat dieren met bewustzijn rechten verdienen, aangezien we ook rechten toekennen aan wilsonbekwame mensen, zoals demente ouderen en baby's. Daarmee wil ze niet zeggen dat insecten en planten geen rechten hebben – integendeel. Maar waar het bij meer bewuste dieren gaat om individuele rechten, gaat het volgens haar bij andere natuur vooral

om de rechten voor het ecosysteem als geheel.

Rechten voor de natuur is een nog niet ontwikkeld systeem. Het is nog maar de vraag of het geven van rechten aan de natuur zal helpen om de bescherming te bieden die nodig is. Bovendien doemen ook andere problemen op: weten we eigenlijk wel wat de natuur wil? En wie moet de natuur dan vertegenwoordigen? Maar, feit is dat het huidige systeem van verplichtingen en wetten ook nog onvoldoende is. Nieuwe, betere manieren om de vernietiging en uitputting van de natuur te voorkomen zijn behoorlijk hard nodig. Meer onconventionele benaderingen, zoals met natuurrechten, kunnen daarbij helpen. Misschien dat een combinatie van harde (zoals verplichtingen) en zachte (in de vorm van overleg en onderhandeling) instrumenten zijn vruchten af kan werpen. Op die manier kunnen we proberen om de natuur te bekijken vanuit de natuur zelf: ga eens met een hert om tafel.

Foto: Michielverbeek, Creative Commons Attribution-Share Alike 4.0 International

PACIFISME VS. ANTI-IMPERIALISME?

Op vrijdag 12 mei stond de commissie Internationaal stil bij deze tweestrijd in onze eerste thema-avond 'Pacifisme vs. Anti-Imperialisme'. Moeten wij vasthouden aan pacifistische idealen na de Russische inval in Oekraïne? Of moeten wij staan voor een nieuwe koers waarin imperialisme actief wordt bestreden in de wereld?

Door: Mats Kooge, namens de commissie Internationaal

Namens de commissie had ik de eer deze en nog vele andere vragen voor te leggen aan een panel, bestaande uit Europarlementariër van GroenLinks Tineke Strik, Oekraïne-expert van denktank Instituut Clingendael Niels Drost en Oekraïne-expert en tevens oprichter van inzamelingsacties voor Oekraïense soldaten Maurits Foorhuis.

ANTIMILITARISME

Vóór de Russische inval in Oekraïne van 24 februari vorig jaar was het pacifistisch geluid nog volop aanwezig in de programma's van de Europese groene jongerenbewegingen. De NAVO was een bedreiging voor de vrede omdat die vast zou zitten in ouderwets Koude Oorlog-denken, zo schreef de Duitse Grüne Jugend. De Italiaanse Giovani Europeisti Verdi en Zweedse Grön Ungdom riepen bovendien op te stoppen met het sponsoren van de wapenindustrie en gewapende conflicten. De Vlaamse Jonge Groenen beweerden zelfs dat de economische sancties na de Krim- en Donbas-inval in 2014 'een verdere escalatie van het conflict hebben voorkomen'.

Sinds 24 februari 2022 is er veel veranderd. Al snel volgde het statement van de overkoepelende Federation of Young European Greens (FYEG) dat heel Europa zich moet scharen achter Oekraïne: 'to ensure that justice is brought'. Ook binnen GroenLinks werden de ideologische veren van het antimilitarisme – weerstand tegen het versterken van het leger – snel afgeschud. Tineke Strik vertelde over de grote impact en het ongeloof dat heerste de eerste dagen na de inval. Op Europees niveau leidde de gebeurtenis snel tot onderlinge eenheid. En niet alleen over solidariteit richting Oekraïne, maar ook over militaire samenwerking en ontwikkelingshulp, ondanks een Orbán en een Meloni.

RUSSISCHE PROPAGANDA

Niels Drost nam ons mee in zijn onderzoek naar 23 jaar Russische propaganda en Poetins vastgeroeste redeneringen. Geschiedenis wordt volgens hem vaak gebruikt voor Ruslands politieke doelen. Van het oude middeleeuwse Kievse Rijk als bakermat van de Russische beschaving tot het Europese bondgenootschap van de Heilige Alliantie, opgericht in 1815 om christelijk-conservatief tegenwicht te bieden tegen liberaal-democratische revoluties in Europa. Een interessant detail dat veel losmaakte in de zaal was het woordje 'na', dat altijd vóór het woord Oekraïne wordt gezegd in de Russische staatsmedia. Het betekent zoveel als 'op' in plaats van 'in' Oekraïne, wat teruggaat naar het verwijzen naar Oekraïne als Sovjetregio – of erger – als een onduidelijk afgebakende regio gebaseerd op een richting binnen de Groot-Russische invloedssfeer.

NEDERLANDSE STEUN

Na politiek en wetenschap kwam spreker Maurits Foorhuis ook met zijn indrukwekkende persoonlijke belevenis van de oorlog. Eén dag na de Russische inval in Oekraïne werd hij geïnterviewd door de NOS. Maurits had zich namelijk al liftend naar de Oekraïense grens gehaast om zijn Oekraïense vriendin Angelina op te halen, die had besloten haar thuisstad Bila Tserkva (nabij Kiev) te ontvluchten. Vanuit zijn expertise gaf Maurits antwoord of het Russisch imperialisme voorkomen had kunnen worden (nee, tenzij Oekraïne lid was geweest van de NAVO), of oproepen tot een staakt-het-vuren niet beter is (nu niet, want het verwachte offensief kan Oekraïne in een betere onderhandelingspositie brengen), en of Nederland Oekraïne moet blijven steunen (ja, want hoe meer hulp, hoe eerder de strijd stopt). Vervolgens richtte Angelina zich tot ons om te vertellen hoe belangrijk de Nederlandse steun aan Oekraïne is. Het belang dat de Oekraïners voelen bij die steun, werd duidelijk toen

ze vertelde over Mark Rutte. Als een uitgesproken pro-Oekraïense leider in Europa schijnt hij erg populair onder Oekraïners te zijn – iets dat in Nederland toch beduidend anders ligt.

WAAR IS HET PACIFISME?

Maar waar is het pacifisme gebleven? Met deze slotvraag van Hidde van de Weg, schrijver voor tijdschrift De Linker Wang, kwamen wij aan het eind van de avond weer terug bij de kern. Het principe van opkomen voor hen die worden onderdrukt in de samenleving moet ook internationaal gelden bij landen. Maar hoe wapen je je tegen onderdrukking als jongerenbeweging met een pacifistische grondslag? Het antwoord

zal een combinatie moeten worden van pacifisme en anti-imperialisme. Pacifisme, omdat de neerwaartse spiraal van het vijanddenken en oorlogsretoriek doorbroken zal moeten worden. Laten we niet hokjes denken, maar benadrukken dat het Russisch imperialisme voortkomt uit de hopeloos ouderwetse denkwereld van een kleine groepje machtige bejaarde mannen. Anti-imperialisme, omdat oorlog niet mag lonen, en het belangrijk is om op te komen voor mensenrechten en democratische waarden uit het principe van zelfverdediging.

AI, AI

Het is de meeste lezers vast niet ontgaan dat er in de laatste maanden een wildgroei van artificial intelligence heeft plaatsgevonden. Hoewel er sinds de introductie van Apple's Siri in 2011 al virtuele assistenten bestaan die automatisch taal genereren, heeft "nieuwkomer" OpenAI met de introductie van ChatGPT nogal een indruk gemaakt in het landschap. Intussen is ook de oude garde aan de weg aan het timmeren: Microsoft heeft Bing Chat geïntroduceerd, en Google is zijn nieuwe assistent Bard aan het testen. Daarnaast zijn er ook programma's die vanuit tekst plaatjes kunnen genereren, zoals Dall-E en Midjourney. Wat zijn AI's precies, hoe werken ze, en wat kunnen gevaren zijn?

Door: Jasper Vinkenvleugel namens de commissie Privacy & Technologie

Wat een groot deel van de AI's die hier genoemd zijn gemeen heeft, is dat het om chatbots gaat. Waar het in de basis op neerkomt bij een chatbot is dat je een tekstvak krijgt, hier iets in kan typen en vervolgens een automatisch gegenereerde reactie krijgt. Zo kan je bijvoorbeeld aan Siri vragen wie de huidige premier van Nederland is en dan krijg je een venster met informatie.

Maar Siri bestaat dus al wel twaalf jaar. Waarom dan nu die hernieuwde interesse in chatbots? Dat komt door ChatGPT, beschikbaar gemaakt door OpenAI in eind 2022. Waar de oude assistenten vaak redelijk werken bij het stellen van een enkele vraag is de grote doorbraak van ChatGPT dat de assistent zich 'bewust' lijkt te zijn van het gesprek dat gevoerd wordt. Daarnaast zijn de antwoorden van ChatGPT veel uitgebreider dan die van de oude assistenten, en is het ogenschijnlijk ook in staat om vraagstukken op te lossen die complexer zijn dan 'zoek dit even op op het internet'. Als je aan Siri vraagt om een stukje Python-programmeercode te geven die de Fibonacci-reeks uitrekent, geeft het een lijst links met hoe je zelf de code kan schrijven. Als je hetzelfde vraagt aan Bing Chat, dat hetzelfde taalmodel gebruikt als ChatGPT, krijg je het resultaat in afbeelding 1.

```
Bing Chat
1 def fibonacci(n):
2     if n <= 1:
3         return n
4     else:
5         return (fibonacci(n - 1) + fibonacci(n - 2))
```

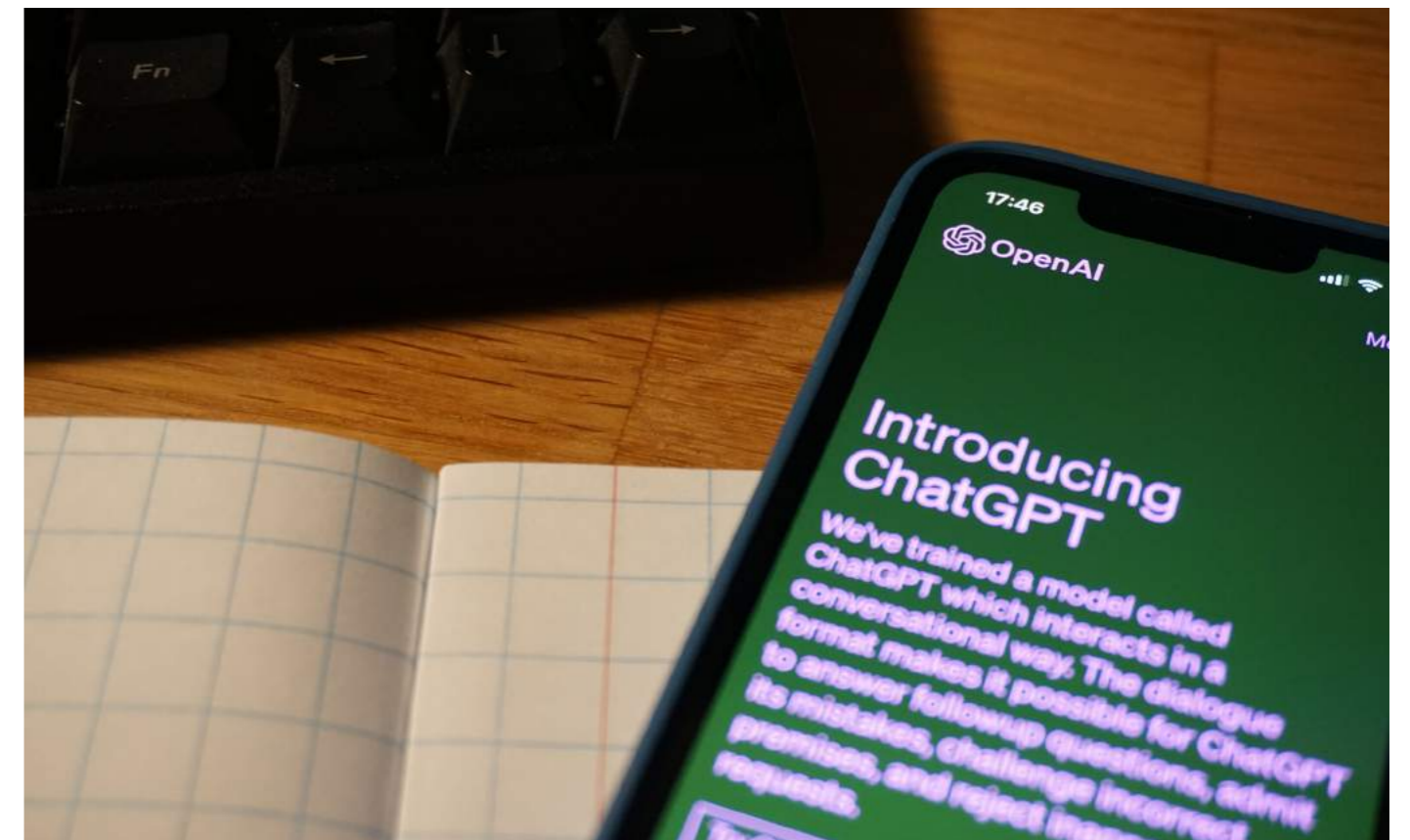
Afbeelding 1: Fibonacci-reeks door Bing Chat

Waar je vroeger werd gelinkt naar informatie, kan je nu dus zonder door te klikken direct alles zien wat je nodig hebt. Aan de oppervlakte zou je dus kunnen zeggen dat de antwoorden van deze nieuwe generatie AI's een stuk nuttiger zijn dan ze ooit zijn geweest.

DESINFORMATIE

Hoewel het misschien lijkt dat deze technologieën van de ene op de andere dag zijn ontwikkeld, is het in werkelijkheid een iets ingewikkelder verhaal. Een groot deel van de nieuwe ontwikkelingen kan worden toegewezen aan de veel snellere computers die we nu hebben ten opzichte van tien jaar geleden, maar er is ook veel gebeurd in het onderzoek naar taalmodellen. OpenAI zelf is in 2019 begonnen met de ontwikkeling van GPT-2. Dit model is gebaseerd op een een paper van Google uit 2017 die een nieuwe manier van machine learning (leren door computers) beschrijft die beter werkt op moderne computers met grotere modellen. GPT-4, dat nu wordt gebruikt door ChatGPT en Bing Chat, is een verdere ontwikkeling van GPT-2 en is een veel groter model getraind op veel meer data. Maar hoewel GPT-2 al erg indrukwekkend was, is er bij dat model expliciet voor gekozen om het niet publiek uit te brengen. De reden dat het bedrijf deze keuze heeft gemaakt is omdat deze generatieve modellen ook voor iets minder onschuldige acties ingezet kunnen worden dan vragen hoe hoog het hoogste gebouw ter wereld is: desinformatie.

Er zijn verschillende manieren waarop dit kan gebeuren. Een voorbeeld van desinformatie is

hallucinatie: in dit geval gaat het om informatie die door de chatbot met erg veel 'zelfvertrouwen' wordt gepresenteerd als waarheid, maar niet overeenkomt met de werkelijkheid. Een bekend voorbeeld is Bing Chat, die kort na de introductie aan gebruikers vertelde dat het op dat moment 2022 zou zijn, terwijl het in werkelijkheid 2023 was. Dit voorbeeld kan dan wel weinig kwaad, maar een hallucinerende chatbot zou ook bij de vraag 'is de aarde plat' een instemmend antwoord kunnen geven, inclusief zelfverzonnen bronnen.

DISCRIMINATIE

Een ander probleem kan zijn dat de AI zelf is ingesteld om bepaalde antwoorden te geven. Hoewel veel van de bestaande taalmodellen vrij beschikbaar zijn, is de dataset die gebruikt wordt om het model te trainen (de stof waar het model van leert) dat vaak niet. Zo kan het zijn dat het model zelf een bias (vooroordeel) heeft, zonder dat je daar als eindgebruiker iets van merkt. Uit onderzoek is gebleken dat dit niet alleen plausibel is, maar dat het ook zo is in de praktijk: zo hebben de algoritmes die door verschillende sociale netwerken gebruikt worden voor het indexeren van afbeeldingen bijvoorbeeld gender bias. Zonder openheid is het onmogelijk om te zeggen of hetzelfde geldt voor chatbots. Daarnaast blijkt het ook niet erg lastig om een chatbot seksistische taal te laten genereren.

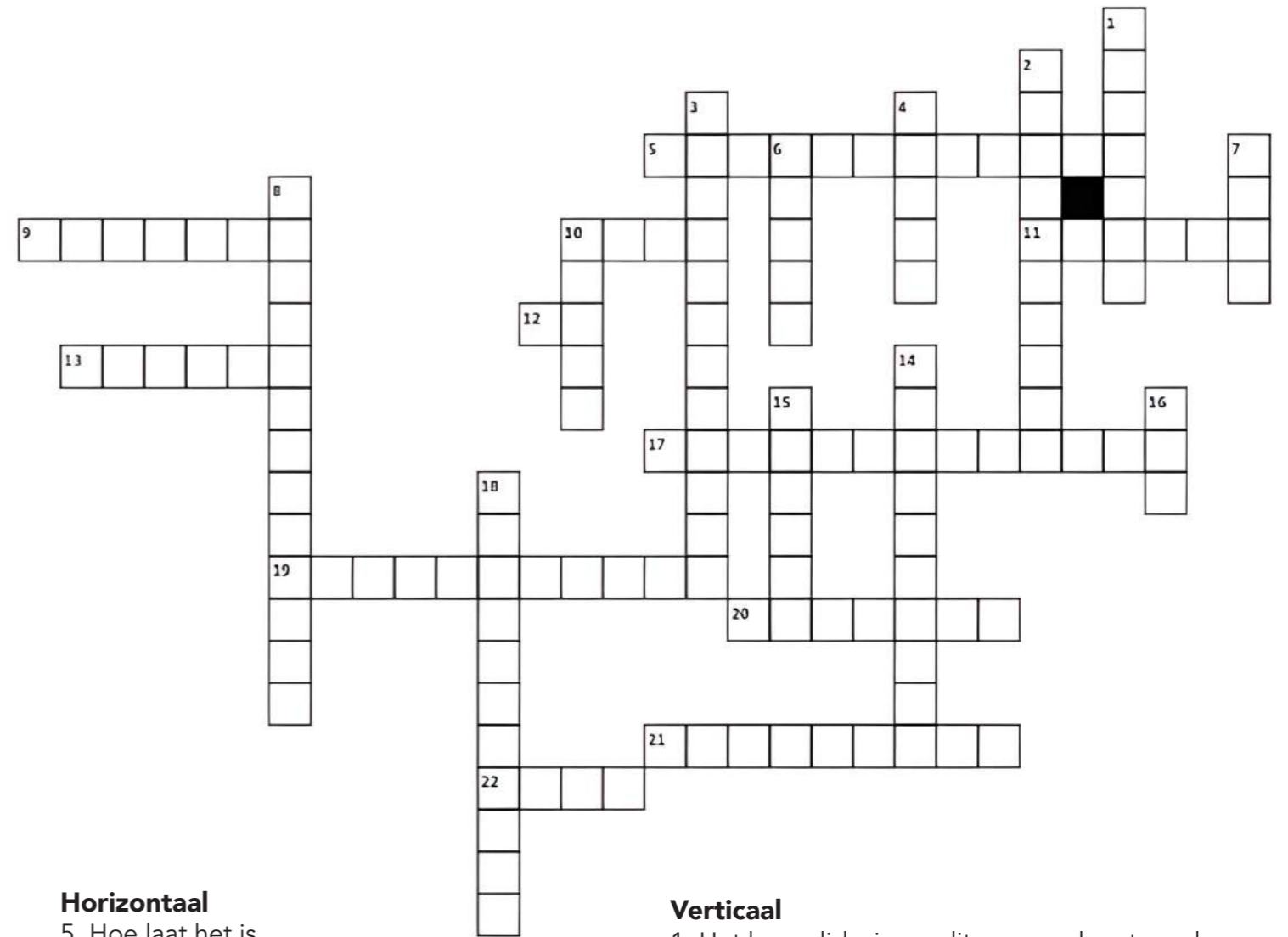
Als laatste is het natuurlijk ook mogelijk dat kwaadwillenden zelf de AI gebruiken om iets te maken. Deepfakes zijn al langer bekend, en hoe beter generatieve modellen worden, hoe realistischer deze kunnen worden. Denk bijvoorbeeld aan politieke partijen die AI inzetten, zoals de Republikeinen in de Verenigde Staten hebben gedaan toen Biden zijn herkandidaatstelling aankondigde: ze deelden een video vol angstzaaij waar Taiwan is binnengevallen door China, banken zijn ingestort en overall criminaliteit is.

Met deze kennis is het dus te betwisten of de antwoorden van de chatbot écht nuttiger zijn, omdat het heel makkelijk is om ze in te zetten voor kwaadaardige doeleinden. De vraag die hier op volgt is: hoe zorgen we dat AI veilig gebruikt kan worden? Eén van de oplossingen is regulatie door overheden. Zo heeft Italië tijdelijk ChatGPT geblokkeerd vanwege privacy-problemen bij datacollectie, maar de vraag is natuurlijk of een blokkade gewenst is: er zijn legitieme toepassingen voor AI. Een ander, veel breder voorbeeld van regulatie is de AI Act van de Europese Unie. Deze dekt alle keuzes die een AI maakt, bij bedrijven maar ook bij publieke instellingen. Deze maand volgt een plenaire stemming, en hopelijk wordt de vraag daarmee beantwoord.

Deze afbeelding is gemaakt door middel van AI-photoshop en is samengesteld door Bram van den Heuvel van de commissie Privacy en Technologie.

KRUISWOORDPUZZEL

Horizontaal

- 5. Hoe laat het is
- 9. Zangeres van de #1 song in de DWARS top 100
- 10. DWARS hoort bij deze Europese koepelorganisatie
- 11. Hier wordt op het congres weinig van gedaan...
- 12. Politieke jongerenorganisatie van onze linkse kameraden
- 13. Deze zangeres won voor de tweede keer het Eurovisie Songfestival
- 17. Dit DWARSe kledingstuk houdt je warm deze winter
- 19. Liefelings artiest van de OverDWARS redactie met vreselijk privéjetgebruik*
- 20. De lange reis ging dit jaar naar deze stad
- 21. Levensstijl die veel DWARSers aanhangen
- 22. Onze hoofdredacteur van dit jaar!

Verticaal

- 1. Het kamerlid wie op dit congres komt spreken
- 2. De stad waar dit zomercongres is
- 3. Voor vele DWARSers het event van het jaar
- 4. Vervoersmiddel waar de meeste DWARSers mee naar het congres komen
- 6. Spaans eiland waar DWARSers graag zijn. WHOA!
- 7. Politieke jongerenorganisatie op een roze wolk
- 8. Hier zijn DWARSers vaak te vinden om voor hun idealen op te komen
- 10. Het F woord (controversieel onderwerp!)
- 14. Onze moederpartij
- 15. Liefelingsdier van de maker van deze puzzel
- 16. De leukste DWARSer op dit congres
- 18. Het andere controversiële onderwerp bij DWARS

***Noot van de redactie: na een boos berichtje van een anonieme hoofdredacteur moet de maker helaas de nuance aanbrengen dat dit niet van de hele redactie de liefelingsartiest is, maar van een klein gedeelte (o.a. de maker van deze puzzel).**

NAWOORD

It's a wrap! Dank aan de commissies voor jullie interessante inzendingen. Dank ook aan de vormgevers die het magazine mooi hebben aangekleed. Maar vooral dank aan de redactie: zonder jullie is er geen OverDWARS, en had dit magazine er nooit gelegen.

DOE MEE MET OVERDWARS!

OverDWARS is het onafhankelijke ledenmagazine van DWARS. De redactie schrijft artikelen, verbetert ingestuurde stukken, en maakt een podcast, waarin we regelmatig Tweede Kamerleden interviewen.

En, we maken dus ook papieren magazines!

Lijkt het jou leuk om mee te werken aan dit soort projecten? Wil jij graag politici interviewen? Schrijf jij graag, of heb je dat altijd al willen leren? Of zoek je gewoon een gezellig clubje mensen dat van alles vindt over politiek? Sluit een keer aan bij een redactievergadering van OverDWARS!

Stuur een mailtje naar over@dwars.org en meld je aan!

Met OverDWARS groet,
De redactie

Van links naar rechts: Rick, Oscar, Hendrik en Manuela

COLOFON

Natuurlijk zou jij dit magazine niet in handen hebben zonder alle fantastische mensen die eraan hebben gewerkt. Dus bij deze speciale dank aan de:

AUTEURS

Vanuit de redactie: Hendrik Boven, Rick Timmermans en Manuela Smit
Rik Bresters namens de Commissie Onderwijs

David Sagradian namens de Commissie Zorg & Welzijn

Douwe Kuipers en Wessel Fonck namens de Commissie Economie

Nina Bos namens de Commissie Natuur, Milieu & Landbouw

Mats Kooge namens de Commissie Internationaal

En : Jasper Vinkenvleugel namens de Commissie Privacy & Technologie (met een AI-creatie samengesteld door Bram van den Heuvel)

EINDREDACTIE

Dat er geen spelfouten in dit magazine zitten (en als je die wel zijn opgevallen, meld het dan als-jeblijft niet), is te danken aan de fantastische eindredactie: Rick Timmermans, Hendrik Boven en Manuela Smit.

PUZZELS

Iedereen weet: zonder puzzels, geen magazine. Dat is natuurlijk een verplicht onderdeel. Dank aan Oscar Lawson voor het maken van de puzzels!

CREATIEVE PAGINA'S

Hoe ziet jouw protestbord eruit? En hoe warm loop jij voor een fusie? Deze vragen konden nooit beantwoord worden zonder de creatieve pagina's gemaakt door Jimke Laarhuis!

VORMGEVERS

En dan wellicht het belangrijkste werk: de vormgeving. Al deze mooie artikelen zijn gebundeld in één magazine omdat wij graag iets fysieks wilden geven aan onze lieve mede-DWARSers. Zonder de vormgevers, waren dit slechts een handjevol artikelen die verspreid waren op de OverDWARS website. Dus nog een extra bedankje aan: Manuela Smit, Nordin Kole, Wessel Fonck en Frank Lemmers! De cover is gemaakt door Emma de Klein.

